

2.

Autonomiczność i zależność w moim życiu

I. PROSPEKT WARTOŚCI

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Umiejętność współżycia w grupie

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Samokontrola i opanowanie emocji za pomocą rozumu i poddanie ich pod osąd sumienia

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Wolność jako dar i zadanie.
- Wolność *ku*, czy wolność *od* – dwie koncepcje wolności.
- Im więcej człowiek czyni dobra, tym bardziej staje się wolnym.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Granicą indywidualnej wolności jest wolność i dobro własne oraz drugiej osoby.
- Wolność czyni człowieka odpowiedzialnym za swoje czyny.
- Wolność jest skierowana do prawdy i dobra.

Zasady

- Uzgadniam moją wolę z głosem sumienia.
- Przed dokonaniem konkretnych poczynań, staram się przewidywać następstwa moich decyzji.
- Podczas egzekwowania swojego prawa do wolności, pamiętam o szacunku wobec praw i potrzeb innych.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Wychowanie do wolności jest wychowaniem do odpowiedzialności.
- Ocena dobra i zła ma charakter obiektywny.
- Prawo moralne jest gwarantem rozwoju wolności ludzkiej.

Zasady

- Podczas rozstrzygania danych problemów, wsłuchuję się w racje przedstawiane przez moje dziecko, zapoznają się z kontekstem sytuacji, o jakiej opowiada i staram się o obiektywizm w ocenie.
- Udzielając dziecku ostrzeżeń lub porad, unikam postawy autorytarnej.
- Nie próbuję zatrzymać procesu usamodzielniania się mojego dziecka.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Wychowanie jest procesem prowadzenia osoby ku wolności – prawa do samostanowienia.
- Normy prawne i zasady postępowania są odbiciem porządku moralnego.
- Rozum przedstawia człowiekowi daną rzecz jako wartość i wyzwala jego decyzję od przymusu.

Zasady

- Egzekwując od uczniów wykonywanie moich poleceń i zadań, wystrzegam się metod zastraszania i przemocy.
- Nakłaniając młodzież do konkretnych postaw, wyborów, muszę być wewnętrznie przekonany o ich słuszności.
- Wykorzystuję postaci z literatury i historii do promocji właściwie pojmowanej wolności człowieka.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Film na podstawie powieści *Zbrodnia i kara* Fiodora Dostojewskiego, reż. Menahem Golan, Polska–Rosja–USA 2002, może być pretekstem do dyskusji na temat: Prawo naturalne – zniewolenie czy prawda wpisana w naturę ludzką?

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

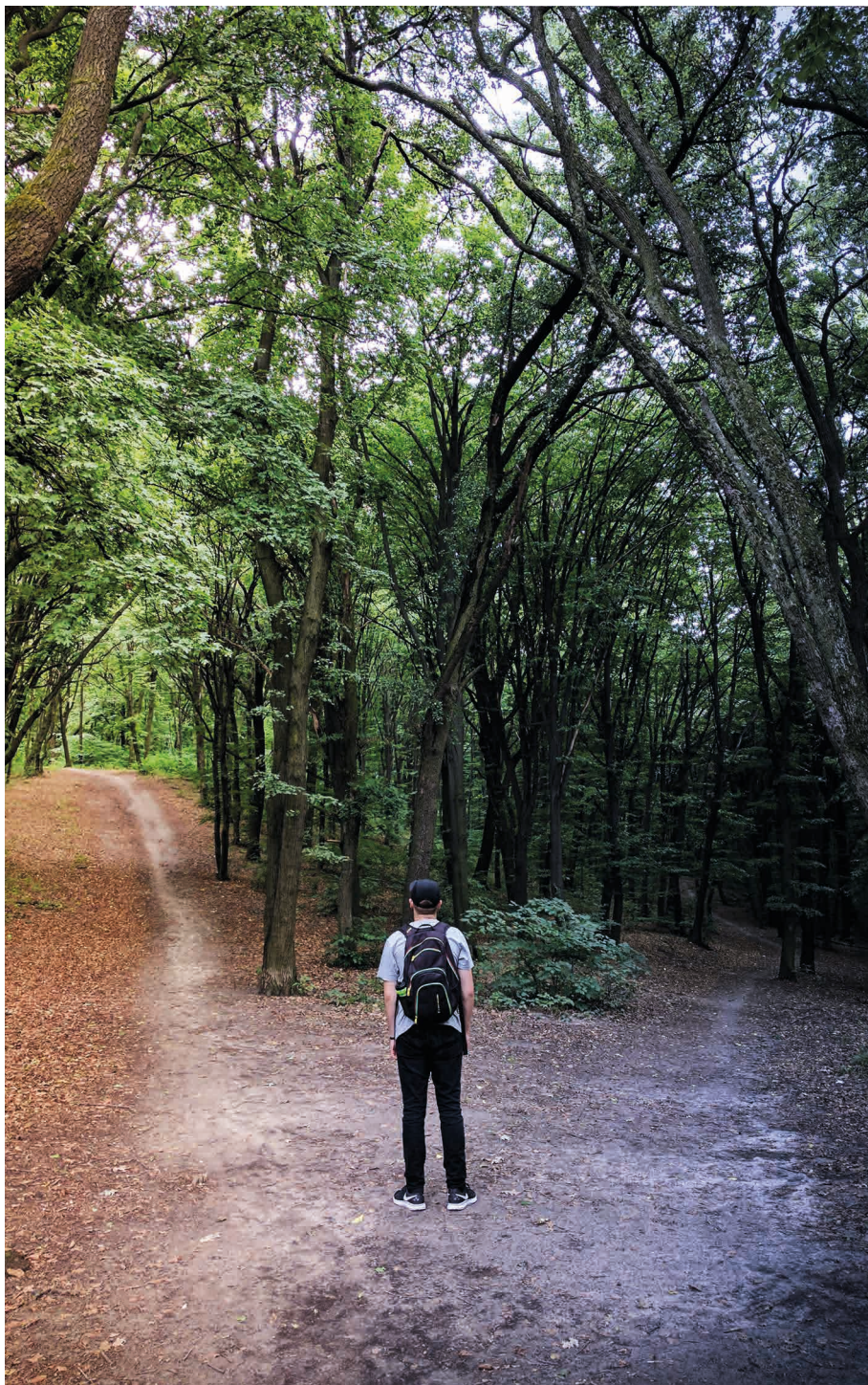
W naszej epoce ludzie coraz bardziej uświadamiają sobie godność osoby ludzkiej i swoje prawa. Powstają placówki pomagające osobom uwikłanym w uzależnienia, czy też doznającym przemocy, jak również ośrodki informacji, które upowszechniają profilaktykę. Społeczeństwo uczy się asymilować takich ludzi zamiast ich odrzucać.

1.10. ZAGROŻENIA

Zagrożeniem dla naturalnego rozwoju młodego człowieka jest niesprzyjające środowisko rodzinne, szkolne lub każde inne, w którym panuje atmosfera przemocy. Skutkiem takich uwarunkowań jest lęk przed samostanowieniem, utrwalona postawa zależności od osób silniejszych i prześladowców oraz podatność na manipulację. Ponadto następuje zanik idei uniwersalnej prawdy o dobru oraz subiektywistyczna interpretacja osądu moralnego. Człowiek kreuje własny kodeks norm i zasad, orzeka, co jest dobre, a co złe. Zamęt moralny podsycają także tendencje liberalne promowane w ośrodkach życia kulturalnego, społecznego i politycznego, traktujące prawo moralne, stanowione a nawet naturalne – jako ograniczenie autonomii. Skutkiem tak pojętej wolności jest wyzwolenie się spod wszelkich nakazów i zakazów, które porządkują życie społeczne, rodzinne i osobiste.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Człowiek nigdy nie ucieknie od obcowania z innymi w społeczeństwie. Każdego dnia podejmujemy wiele interakcji z innymi ludźmi, czy to w domu, w szkole, w sklepie czy w pracy. Ważne, aby umieć odnaleźć się w swoim najbliższym środowisku, jakim jest rodzina czy grupa koleżeńska. Wraz z procesem dorastania, coraz lepiej rozumiemy mechanizmy działające w grupie i umiemy odpowiednio się zachować. Ważne, aby umieć rozgraniczyć swoją osobistą wolność od bycia częścią jakiejś społeczności. Należy mieć zawsze swoje własne zdanie, znać swoją wartość i nie dać narzucić sobie czyjś zdania czy zwierzchnictwa.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Księga dżungli to ponadczasowa opowieść o chłopcu wychowanym w dżungli przez dzikie zwierzęta. W utworze poprzez świat zwierząt ukazane są relacje i zasady panujące w naszym świecie – świecie ludzi.

Mowgli jako chłopiec uczy się od swoich dzikich przyjaciół wartości, które liczą się w życiu. Jednym z takich momentów jest opowieść pantery Bagheery o swoim pochodzeniu. W opowieści tej można odnaleźć analogię do losów chłopca, który nie wychował się w swoim naturalnym środowisku, a także ponadczasową prawdę o umiłowaniu wolności.

A więc tego pamiętnego wieczora Mowgli wyciągnął się u boku pantery.

Bagheera rzekła mu wówczas:

– Posłuchaj, Mały Bracie. Posłuchaj uważnie, a dowiesz się czegoś, co było dotąd moją tajemnicą... Otóż nie urodziłam się w dżungli, lecz pośród ludzi. Dotknij tutaj...

Mowgli wyciągnął rękę i wsunął ją pod szczękę pantery. Wśród jedwabistej sierści wyczuł podłużny fragment nagiej skóry.

– To ślad po żelaznej obroży. Moja matka była trzymana w klatce w pałacu królewskim. Ja się tam urodziłam, a ona tam umarła. Pewnego wieczora, zebrawszy wszystkie siły, zerwałam łańcuch i sforsowałam zamknięcie klatki. Uciekłam, należę bowiem do dżungli, a nie do świata ludzi.

R. Kipling, Q. Gréban,
Księga dżungli,
tłum. M. Goreń, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów
Mazowiecki 2017, s. 22.

W przytoczonym fragmencie pantera Bagheera tłumaczy Mowgliemu istotę wolności osobistej. Jej monolog uzmysławia, że autonomia, którą posiadamy, jest bardzo ważną wartością. Wolność jest darem otrzymanym od Stwórcy, o który należy się upominać i do niego dążyć. Nikt nie ma prawa odebrać nam wolności decydowania o sobie samym. Istnieją jednak sytuacje w których dla naszego dobra, jesteśmy zależni czy to od rodziców, czy od nauczycieli w szkole. Należy zrozumieć, iż działanie w komórce, jaką jest rodzina, szkoła czy grupa, w pewien sposób czyni nas zależnymi, lecz nie ma w takiej relacji nic złego.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej ojca Rafała Chylińskiego*, Warszawa, 9.06.1991, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny*: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. *Przemówienia, homilie*, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 751-752.

W każdym swoim wymiarze przykazanie miłości jest odniesione do ludzkiej woli, która jest wolna. Człowiek, kierując się światłem rozumu, czyli sądem sumienia, wybiera, a w ten sposób rozstrzyga i stanowi o sobie. Nadaje kształt swym uczynom. Przykazanie miłości jest skierowane do wolnej woli, od niej bowiem zależy, czy człowiek nada swym uczynom, swemu postępowaniu, kształt miłości lub też inny kształt, miłości przeciwny. Może to być kształt egoizmu, kształt obojętności na potrzeby drugiego, obojętności na dobro wspólne. Może to być wreszcie kształt nienawiści czy zdrady – wbrew temu, czego uczy Chrystus: „Miłujcie waszych nieprzyjaciół” (Mt 5,44). [...] Wolności nie można tylko posiadać. Trzeba ją stale, stale, stale zdobywać. Zdobywa się ją, czyniąc z niej dobry użytek – czyniąc użytek w prawdzie, bo tylko „prawda czyni wolnymi” (por. J 8,32) ludzi i ludzkie wspólnoty, społeczeństwa i narody. Tak uczy Chrystus.

Jednakże nie tylko świat, ale i sam człowiek został powierzony własnej trosce i odpowiedzialności. Bóg pozostawił go „w ręku rady jego” (por. Syr 15,14), aby szukał swego Stwórcy i dobrowolnie dochodził do doskonałości. Dochodzić – znaczy własnym wysiłkiem budować w sobie

tę doskonałość. Istotnie, podobnie jak rządząc światem człowiek kształtuje go wedle własnego rozumienia i woli, tak też spełniając czyny moralnie dobre potwierdza, rozwija i umacnia w sobie podobieństwo do Boga.

VSpl 39.

Żaden człowiek nie jest monadą zamkniętą w sobie samej. Istnieje głęboka komunika między naszymi istnieniami, poprzez wielorakie współzależności są ze sobą powiązane. Nikt nie żyje sam. Nikt nie grzeszy sam. Nikt nie będzie zbawiony sam. Nieustannie w moje życie wkracza życie innych: w to, co myślę, mówię, robię, działam. I na odwrót, moje życie wkracza w życie innych: w złym, jak i w dobrym. Tak więc moje wstawnictwo za drugim nie jest dla niego czymś obcym, zewnętrznym, również po śmierci. W splocie istnień moje podziękowanie, moja modlitwa za niego mogą stać się niewielkim etapem jego oczyszczenia. I dlatego nie potrzeba przedstawiać czasu ziemskiego na czas Boski: w obcowaniu dusz zwykły czas ziemski po prostu zostaje przekroczony.

SpS 48.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Wy zatem, bracia, powołani zostaliście do wolności. Tylko nie bierzcie tej wolności jako zachęty do hołdowania ciału, wręcz przeciwnie, miłością ożywieni służcie sobie wzajemnie! Bo całe Prawo wypełnia się w tym jednym nakazie: Będziesz miłował bliźniego swego jak siebie samego. A jeśli u was jeden drugiego kąsa i pożera, baczcie, byście się wzajemnie nie zjedli. Oto, czego uczyć: postępujcie według ducha, a nie spełnicie pożądania ciała. Ciało bowiem do czego innego dąży niż duch, a duch do czego innego niż ciało, i stąd nie ma między nimi zgody, tak że nie czynicie tego, co chcecie. Jeśli jednak pozwolicie się prowadzić duchowi, nie znajdziecie się w niewoli Prawa. Jest zaś rzeczą wiadomą, jakie uczynki rodzą się z ciała: nierząd, nieczystość, wyuzdanie, uprawianie bałwochwalstwa, czary, nienawiść, spór, zawiść, wzburzenie, niewłaściwa pogoń za zaszczytami, niezgoda, rozłamy, zazdrość, pijaństwo, hulanki, i tym podobne. Co do nich zapowiadam wam, jak to już zapowiedziałem: ci, którzy się takich rzeczy dopuszczają, królestwa Bożego nie odziedziczą. Owocem zaś ducha jest: miłość, radość, pokój, cierpliwość, uprzejmość, dobroć, wierność, łagodność, opanowanie. Przeciw takim cnotom nie ma Prawa. A ci, którzy należą do Chrystusa Jezusa, ukrzyżowali ciało swoje z jego namiętnościami i pożądaniem. Mając życie od Ducha, do Ducha się też stosujemy. Nie szukajmy próżnej chwały, jedni drugich drażniąc i wzajemnie sobie zazdroszcząc.

Ga 5,13-25;
por. Mk 10,44-45; Rz 7,13;
8,18-22.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Wolność nie daje nam prawa do mówienia i czynienia wszystkiego. Opiera się na fałszu przekonanie, że człowiek, podmiot tej wolności, jest jednostką samowystarczalną i mającą na celu zaspokojenie swojego własnego interesu przez korzystanie z dóbr ziemskich. Poza tym, uwarunkowania ładu ekonomicznego i społecznego, politycznego i kulturowego, konieczne do właściwego korzystania z wolności, zbyt często są nieuznawane i gwałcone. Te sytuacje zaślepienia i niesprawiedliwości obciążają życie moralne i wystawiają zarówno mocnych, jak i słabych na pokusę grzechu przeciw miłości. Człowiek, oddalając się od prawa moralnego, godzi

we własną wolność, sam się zniewala, zrywa braterstwo z innymi ludźmi i buntuje się przeciw prawdzie Bożej.

KKK 1740;
por. 1036; 1712.

IV. LITERATURA

- Benedykt XVI, *Enc. Spe salvi. O nadziei chrześcijańskiej*, Wydawnictwo M, Kraków 2007.
- Guardini R., *Wolność – łaska – los. Rozważanie o sensie istnienia*, tłum. J. Bronowicz, wyd. Znak, Kraków 1995.
- Halama M., *Wolność. Wychowanie do wolności w świetle nauczania Jana Pawła II*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2000.
- Jan Paweł II, *Enc. Veritatis splendor*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 1, *Encykliki*, Wydawnictwo M, Kraków 2006, s. 453-526.
- Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej ojca Rafała Chylińskiego*, Warszawa, 9.06.1991, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, wyd. Znak, Kraków 2006, s. 750-756.
- Kipling R., Gréban Q., *Księga dżungli*, tłum. M. Goreń, Wydawnictwo Olesiejuk, Ożarów Mazowiecki 2017.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Kowalczyk S., *Wolność naturą i prawem człowieka: indywidualny i społeczny wymiar wolności*, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Sandomierz 2000.
- Nowak A., *Wolność, manipulacja, kierownictwo*, Wydawnictwo Św. Antoniego, Wrocław 1992.
- Pannenberg W., *Człowiek, wolność, Bóg*, tłum. G. Sowiński, wyd. Znak, Kraków 1995.
- Philippe J., *Wolność wewnętrzna. Moc wiary, nadziei i miłości*, tłum. A. Graboń, Wydawnictwo M, Kraków 2003.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Plantinga A.C., *Bóg, wolność i zło*, tłum. K. Gurba, wyd. Znak, Kraków 1995.

Scheler M., *Wolność, miłość, świętość. Pisma wybrane z filozofii religii*,
tłum. G. Sowinski, wyd. Znak, Kraków 2004.

Styczeń T., *Wolność w prawdzie*, wyd. TN KUL, Lublin 2013.

